

УДК 330.322:339.94(447.87)

Викл. В.М. Герзанич – Ужгородський НУ

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ

Досліджено стан інвестиційного клімату Закарпатської області як транскордонного регіону, а також проблеми та негативні чинники, які гальмують залучення іноземних і вкладення внутрішніх інвестицій в економіку України, зокрема й Закарпаття.

Ключові слова: економічний механізм, транскордонний регіон, іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, єврорегіон.

Вступ. Інвестиції відіграють ключову роль у розвитку економіки будь-якої країни. Свідченням цього є зарубіжний досвід, із якого очевидно, що інвестування є важливим чинником припинення економічного спаду та стимулювання економіки країни до зростання. Завдяки залученню інвестицій

можна створити засади конкурентоспроможної економіки та закласти підґрунтя до стійкого економічного зростання. Через досвід країн із перехідною економікою та країн, які розвиваються, стає очевидним тісний прямий зв'язок між економічним зростанням та залученням іноземних інвестицій.

У зарубіжній та вітчизняній літературі чільне місце посідають публікації, в яких висвітлюються важливі прикладні та теоретичні проблеми і перспективи прискорення цих процесів, вплив інвестиційних процесів на розвиток економіки регіонів тощо. Вагомий внесок у дослідження питань іноземного інвестування здійснили зарубіжні і вітчизняні вчені, зокрема: Р. Александер, П. Беаміш, Дж. Бейлі, І. Бланк, К. Берестовий, І. Бондарчук, Ю. Бригхем, В. Геєць, П. Гайдуцький, Б. Губський, М. Долішній, А. Інкпен, М. Портер, І. Сазонець, Д. Тобін, П. Фішер, В. Шевчук та ін.

Питання транскордонної діяльності дослідили такі вчені, як: І. Бабець, П. Беленький, З. Бройде, В. Будкін, С. Гакман, З. Герасимчук, В. Мікловда, В. Демченко, М. Долішній, В. Євдокименко, М. Лендел, Н. Мікула, С. Пирожков. Водночас, малодослідженим залишається інвестиційний клімат транскордонних регіонів України, зокрема Закарпатської області як області, яка межує із чотирма країнами Європейського союзу. Особливу увагу варто приділити тим проблемам інвестиційного характеру, які гальмують процес надходження іноземних інвестицій і вкладення внутрішніх капіталів у виробничу сферу прикордонних регіонів.

Мета дослідження. Вивчити наявний стан інвестиційного клімату в Закарпатській обл., як транскордонного регіону, а також проблеми, які гальмують залучення іноземних і вкладення внутрішніх інвестицій в економіку області. Для досягнення поставленої мети необхідно послідовно виконати такі завдання: дати визначення транскордонному співробітництву, проаналізувати діяльність іноземних інвесторів у Закарпатській обл., виявити негативні фактори, які стримують залучення прямих і портфельних іноземних інвестицій у транскордонний регіон.

Результати. Одним із найважливіших завдань, яке постало перед Україною та її суб'єктами, є стимулювання процесів, які забезпечують стабільне економічне зростання, вирішення соціально-економічних проблем і підвищення добробуту населення країни. У міру вдосконалення ринкових відносин в нашій країні більш відчутною стає об'єктивна закономірність переміщення центру тяжіння управлінням соціально-економічними процесами із загальнодержавного на регіональний рівень. Ці процеси безпосередньо торкаються і такої важливої сфери, як зовнішньоекономічні зв'язки суб'єктів України, зокрема транскордонного співробітництва.

"Транскордонне співробітництво" означає будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або властями, які перебувають під юрисдикцією двох або декількох Договірних Сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей. Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних громад або властей, визначеної внутрішнім законодавством [1]. Основними передумовами, які сприяють економічному та соціальному розвитку окремих регіонів держави, є ак-

тивізація інвестиційної діяльності, підвищення експортних потужностей та співпраця з економічними суб'єктами іноземних країн.

Враховуючи той факт, що не всі регіони мають змогу збільшити обсяги інвестицій чи поставки вітчизняних товарів на зарубіжні ринки, особлива увага у цьому напрямі відводиться прикордонним регіонам. Найбільші можливості щодо підвищення інвестиційної активності та прискорення інтеграційних процесів в Україні належать західним регіонам України, які є сусідами країн ЄС. Особливо тепер, коли Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина, Болгарія є членами ЄС, досить відчутною є різниця в економічному розвитку західних регіонів та їх сусідів. Наявність дисбалансів економічного розвитку є тим чинником, який погіршує інвестиційний клімат прикордонних регіонів України та зменшує зацікавленість іноземних партнерів у співпраці із сусідами. Це, своєю чергою, потребує розроблення окремих програм чи стимулів з боку органів місцевої влади, які давали б змогу активізувати співпрацю бізнесових кіл європейських країн із західними регіонами України [2].

Найвигідніше географічне положення прикордонних регіонів, порівняно з іншими регіонами, надає можливість використання основних інвестиційних переваг, таких як:

- 1) незначні транспортні витрати всередині країни, пов'язані з експортуванням вітчизняних товарів на світові ринки;
- 2) вигідні ціни на імпорт необхідних товарів з-за кордону;
- 3) прискорення процесів, пов'язаних із впровадженням зарубіжного досвіду в галузі економічного, соціального та екологічного розвитку регіону;
- 4) розвиток готельно-ресторанного бізнесу;
- 5) активна співпраця із суб'єктами господарювання зарубіжних країн, особливо країн-членів ЄС.

Наведені вище пріоритети є тими важелями, які формують сприятливий інвестиційний клімат у прикордонних регіонах та надають їм беззаперечні переваги відносно інших. Найпоширенішою формою транскордонного співробітництва є єврорегіон. Саме становлення і розвиток єврорегіонів повинно бути пріоритетним напрямком у зміцненні сусідських відносин та реалізації спільних зусиль у напрямі інвестиційного розвитку.

Зарубіжний досвід показує, що існують такі головні причини, які зумовлюють необхідність залучення іноземного капіталу:

1. Іноземні інвестиції компенсують нестачу власних інвестиційних ресурсів країни. У ситуації гострої нестачі внутрішніх ресурсів для покриття інвестиційних потреб, іноземні інвестиції є чинником, за допомогою якого можна здолати економічний розлад і досягти зростання.
2. Іноземні інвестиції означають не тільки залучення коштів, а й передачу технологій, навичок маркетингу й управління та вихід на міжнародні ринки.
3. Залучення іноземних інвестицій сприяє утворенню додаткових податкових надходжень до бюджету.
4. Іноземні інвестиції покривають дефіцит платіжного балансу в ситуації, коли імпорт товарів і послуг перевищує експорт [3].

Проте сьогодні простежується регіональна диспропорція розподілу прямих іноземних інвестицій в Україні. Так, у 2005 р. за обсягами залучення

іноземного капіталу до нашої країни п'ятірка лідерів була представлена, окрім міста Києва, Дніпропетровською, Донецькою, Київською, Одеською та Запорізькою областями. Вони утримували більше 63 % загального обсягу надходжень іноземного капіталу до України. На початок 2010 р. ситуація дещо змінилася. Станом на 01.01.2010 р. найбільше прямих іноземних інвестицій припадало на Київ – 19252,6 млн дол., Харківську, Донецьку, Дніпропетровську, Київську та Львівську області. Вони утримували більше 80 % загального обсягу інвестування. Таку ситуацію можна пояснити проведенням у цих областях футбольного чемпіонату "Євро 2012", завдяки якому збільшився притік інвестицій саме у ці регіони.

Щодо Закарпатської обл., то у 2005 р. вона посідала 10 місце серед регіонів України, а у 2010 р. вона вже поступилася Івано-Франківській, Луганській і Полтавській областям і опанувала 13 позицію з рівня залучення інвестицій. Це свідчить, що є нестабільність припливу обсягів іноземного капіталу до цього регіону, порівняно з іншими областями України.

Показник залучення іноземних інвестицій є рушійною силою створення сприятливих умов для інвестування та ефективного функціонування закордонного капіталу в області. У Закарпатській обл. станом на 01.01.2011, збільшення капіталу нерезидента за рахунок грошових внесків становило 13,9 млн дол. та у вигляді рухомого і нерухомого майна 3,5 млн дол. Водночас нерезидентами зменшено інвестиції на суму 7,3 млн дол., з яких у вигляді поступки нерезидентом свого капіталу резиденту – 2,6 млн дол., грошових внесків – 2,0 млн дол., рухомого і нерухомого майна – 2,1 млн дол. США, інших форм зменшення – 0,6 млн дол.

Загалом зниження сукупного обсягу іноземного капіталу, з урахуванням курсової різниці за 2010 р. становило 1,1 млн дол. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених в економіку області на 1 січня 2011 р., становив 362,6 млн дол., що на 0,3 % менше від обсягів інвестицій на початок року та в розрахунку на одну особу становить 292,1 дол.

Коло країн світу, нерезиденти яких інвестують в економіку області, з кожним роком розширюється: із 17 країн-інвесторів – на початку 1996 р. до 51 країни – на початок 2011 р. Основними країнами-інвесторами економіки області є суб'єкти Японії, Сполучених Штатів Америки, Німеччини, Польщі, Австрії та Угорщина, на які припадає від 31,7 до 45,9 млн дол., що становить 62,4 % від загального обсягу.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, враховуючи позичковий капітал, на 1 січня 2011 р. становив 415,6 млн дол. [4]. Водночас є низка негативних чинників, які істотно стримують залучення прямих і портфельних іноземних інвестицій. Це такі фактори:

- нестабільна економічна та політична ситуація у країні;
- висока корумпованість, велика питома вага тіньової економіки;
- часті зміни в антимонопольному законодавстві;
- поведінка природних монополій, зокрема їхня цінова політика, яка не є ринковою;
- непоодинокі випадки адміністративного втручання у діяльність інвесторів та їхніх партнерів в Україні з боку державних органів, нецільове використання технічних та інших засобів виробництва, наданих українським партнерам іноземними інвесторами [3].

Негативним фактом також є збереження тенденції інвестування у проекти, що дають швидкий прибуток. Оскільки головним мотивом здійснення інвестиційної діяльності, зокрема іноземної, є отримання прибутку, іноземні інвестори не поспішають вкладати гроші у розвиток української економіки, її реорганізацію, вдосконалення управлінських процесів. Окрім цього, ризик ведення бізнесу залишається досить високим через політичну та економічну нестабільність. Тому інвестор прагне якомога швидше вивести свій прибуток із країни. Дуже мала частка прибутку повторно інвестується в основний капітал.

Але досвід зарубіжних країн безапеляційно свідчить, що іноземні інвестиції є потужним важелем структурної перебудови економіки, підвищення технічного, технологічного і організаційного рівня її галузей, комплексного розвитку прикордонних регіонів і транскордонного співробітництва загалом, є істотним фактором економічного розвитку. Отже, у сучасних умовах інвестиції є одним із головних засобів забезпечення умов виходу з економічної кризи, яку переживає Україна, підвищення якісних показників господарської діяльності окремих підприємств і національної економіки.

Висновки. Отже, іноземне інвестування є актуальним питанням сьогодення та невід'ємною часткою сучасних зовнішньоекономічних зв'язків. За допомогою іноземних інвестицій можна не лише зупинити спад, а й поживавити виробництво, створити сприятливі умови для вирішення складних завдань у будь-якій сфері, а також здійснити досконалу структурну перебудову економіки країни загалом.

Однією із найважливіших передумов на шляху до залучення інвестицій, зокрема іноземних, є створення належної виробничої і соціальної інфраструктури на прикордонних територіях. Також ключова роль у соціально-економічному розвитку регіонів належить створенню та функціонуванню підприємств з іноземними інвестиціями, а також створення інших форм підприємницької діяльності за участю іноземних партнерів, особливо тих, що розташовані на прикордонних територіях суміжних держав.

Отже, залучення прямих іноземних інвестицій є однією з ключових проблем під час реформування економіки України. Адже прямі іноземні інвестиції за умови їхнього ефективного використання надають змогу збільшити обсяг виробництва вітчизняних товарів та послуг відповідно до світових стандартів, сприяють підтримці активізації внутрішнього інвестування, забезпечують доступ до нових технологій і методів управління, дають змогу збільшити зайнятість населення та підвищити рівень кваліфікації робітників і службовців, підвищити рівень ВВП та НД, поліпшити життєвий рівень населення загалом.

Література

1. ЗУ "Про транскордонне співробітництво". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua/>.
2. **Олександренко І.В.** Інвестиційна діяльність у західних прикордонних регіонах України / І.В. Олександренко // Держава та регіони. – Сер.: Економіка та підприємництво, 2010. – № 3. – С. 121-126.
3. **Єрмошенко М.М.** Економічні та організаційні аспекти залучення іноземних інвестицій в ОПК України / М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, А.В. Базиліук, Г.Ф. Курочкін, І.О. Плужніков, Н.І. Невідома // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 8. – С. 50.
4. Дані з Веб-сторінки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy-oda.uz.ua>

***Герзанич В.М.* Инвестиции как ключевой фактор развития трансграничного региона**

Исследовано состояние инвестиционного климата Закарпатской области как трансграничного региона, а также проблемы и негативные факторы, которые тормозят привлечение иностранных и вложение внутренних инвестиций в экономику Украины, в том числе Закарпатье.

Ключевые слова: экономический механизм, трансграничный регион, иностранные инвестиции, инвестиционный климат, еврорегион.

***Gerzanych W.M.* Investments as a key factor for the development of trans-border region**

In the article the state of investment climate of Zakarpattia region, as trans-border region and the problems and negative factors which hinder the attraction of foreign investment and domestic investment in Ukraine, including in Zakarpattia region are examined.

Keywords: economic mechanism, trans-border region, foreign investment, investment climate, the Euro region.
